

Artikkelen under er skrevet 22. og 23. nov 2015. Den er et forsøk på å oppsummere på en **forskningsbasert** måte en del tanker om makt som jeg (Arild Holta) dels har hatt i "alle år", og som dels har modnet frem til dags dato. Jeg kommer dårlig overens med slurvete og narsissistiske *maktmennsker*, og har i alle år fundert på hva som feiler disse menneskene. :-)

Hvorfor bruker folk livene sine til å løpe etter noe så meningsløst som makt? Hva er det som driver dem? Og hva fører makten til?

Artikkelen er solid dokumentasjon for å dramatisk endre barnevernet. Hjelpere kan ikke ha korrupperende makt. Og i hvert fall ikke skjult makt!

Makt, barnevernet og den fundamentale attribusjonsfeil

Overskriften for denne, i all hovedsak, forskningsbaserte artikkelen kunne vert: *Makt, barnevernet og DEG!* Fordi *den fundamentale attribusjonsfeil* brukes stadig for å hvitmale barnevernet. Den brukes også i barnevernet for å svartmale foreldre.

Forsker, kriminolog og psykolog Joar Tranøy forklarer også litt om fundamental attribusjonsfeil i følgende rapport:

[Menneskerettigheter og barnevern i Norge og Sverige](#)
[Undersøkelse av sakkyndige utredninger](#)

Den fundamentale attribusjonsfeil er blandt det psykologene kaller "tankefelle" eller som man innenfor logikken kaller "logisk fallgruve" eller "tankefeil".

Hvorfor tillater man seg tankefeil? Blandt annet fordi man ikke er streng nok med seg selv. Det handler om rasjonalisering og likegyldighet kontra ærlig selvkritikk.

Selvkritikk - artikkelens moral

Forskere har gjenntatt dokumentert at vi mennesker tillater at selvkritikk påvirkes av konteksten man står i. Hva er prisen for å konkludere feil eller uetisk? Når det koster lite eller

ingen ting å sette ned selvkritikken, og hjernens belønningssystem slår til, så tillater de fleste seg å kompromisse med etikken. Faktisk til det grusomste, sier verdenskjente forskere og de fremste autoriteter på området.

Det gjøres på forskjellige måter når makten til det er der.

Berusende makt

Professor, psykolog og forfatter Ian Robertson ved Trinity College er en ledende autoritet innen temaet makt. Han skriver (min oversettelse):

Følelsen av makt har blitt funnet å ha en lignende effekt på hjernen som kokain ved å øke nivåene av testosteron og dets biprodukt 3-androstanediol hos både menn og kvinner.

Dette i sin tur fører til økte nivåer av dopamin, kalt hjernens belønningssystem nucleus accumbens, som kan være svært vanedannende.

Kokain fungerer på en lignende måte, (...)

<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2136547/Power-really-does-corrupt-scientists-claim-addictive-cocaine.html>

Dramatisk!

Kort sagt: Belønningssystemet i hjernen gir opplevelsen av trivsel og velvære, og man får en bevisst eller ubevisst lengsel etter situasjonen som som gir tilfredsstillelsen.

Denne lengselen er med å forklare hvorfor mennesker så sjelden frivillig gir fra seg makt, og hvorfor de søker stadig mer makt.

Det er altså et faglig nevrologisk/biologisk grunnlag for det velkjente begrepet "berusende makt".

Barnevernssystemet består langt på vei av "ja-siende" organer til den som har initiativet, barnevernspedagogen. Være seg lojaliteten innad, over 90% seier i fylkesnemnda, medias, politikernes og domstolenes - ofte - hyllest. Osv.

Hva gjør det med barnevernsarbeideren?

Korrumpering

Kommer tilbake til korrumpering. Hva kan korrumpere oss mennesker? Alt som øker nivåer av dopamin i hjernens belønningssystem.

Makt minsker viljen til å lytte

Prof dr Adam Galinsky er psykolog med forskning i krysningen mellom psykologi og sosiologi.

Det skjer noe med folk som får makt over andre, mener Adam Galinsky og teamet hans fra Northwestern University. De har undersøkt om makt påvirker evnen til å forstå andres synspunkter, melder LiveScience.

<http://forskning.no/psykologi-sosiale-relasjoner/2008/02/bossen-gir-blanke>

Teamet forsket seg frem til følgende:

1. Man var mindre "villig" til å se/agere fra andres synsvinkel.
2. Vurderingen av andres følelser ble dårligere.

Vi som har relatert til barnevernet kjenner det selvsagt igjen. Jeg kommer tilbake til fundamental attribusjonsfeil, som nettopp handler om å bedømme andres følelser.

Makt minsker empati

Associate Professor ("førsteamanuensis") Sukhvinder Obhi, en nevrolog/forsker fra Wilfrid Laurier University i Ontario, Canada var en av forskerne som sto bak et studium av maktens virkning.

Forskerne gav skiftevis deres forsøgs personer følelsen af at være magtfulde eller magtesløse. De magtesløse blev bedt om at skrive et dagbogsindlæg, om en gang hvor de var afhængige af andres hjælp. De magtfulde skulle skrive om en gang, hvor de bestemte og havde kontrol over situationen. Dernæst skulle begge grupper se en video, hvori en person skulle udføre en simpel handling såsom at løfte en kop kaffe.

Forskerne kunne derefter konstatere, at de magtesløse i langt højere grad kunne relatere til personen i videoen, end de magtfulde kunne. Magt ændrede altså bogstaveligt talt folks evne til at relatere til deres medmennesker.

<http://videnskab.dk/kort-nyt/magt-aendrer-hjernen>

Dette er kommentert av professor i organisasjon og ledelse ved Aarhus Universitet, Steen Hildebrandt. Han *"beskriver forskernes funn som en allmennmenneskelig sannhet, og trekker linjen videre til ledelse."*

<http://www.dagensperspektiv.no/nyheter/ledelse/maktfolelse-reduserer-var-evne-til-empati>

Allmennmenneskelig sannhet er det i hvert fall i kulturer påvirket av kristen tro, hvor Jesu velkjente ord er en del av kulturens grunnlag: *Den største skal være alles tjener*. For to tusen år siden visste man at makt korrumpere. Likevel er det så vanskelig å forholde seg til dette.

Mer om forskningen her:

<http://www.npr.org/2013/08/10/210686255/a-sense-of-power-can-do-a-number-on-your-brain>

Makt korrumpere

Vi kjenner alle til det velkjente sitatet: *Makt korrumpere, og absolutt makt korrumpere absolutt*. - John Dalberg-Acton

Milgram-eksperimentet viser viljen til tortur for et "godt" formål

Nettopp et "godt" formål er hva det såkalte barnevernet tror er bak deres barnefjerninger.

[Siterer prof emeritas Marianne Skånland:](#)

Et annet godt kjent eksperiment sto psykologen Stanley Milgram for, og har skrevet om det i Obedience to Authority (Lydighet mot autoritet). Jeg har sett på tv en utmerket dansk gjentakelse av eksperimentet. "Forskere" i hvite frakker og med "forsøksrom" på universitetet, rekrutterte studenter og andre til å utføre et "læringseksperiment". Vi kan kalle de rekrutterte for "forsøkspersoner". Den som skulle være "elev", satt inne i en separat liten bås. Det var lyd-forbindelse mellom båsen og det større rommet. Det ble lest opp en del ord i rekkefølge, og så skulle eleven gjenta dem, etter hvert i omvendt rekkefølge osv. Formålet skulle være å undersøke hvor kvikt en elev kunne lære slike ord-rekkefølger: "eple, vinkel, bil, kule, bord, tango ..."

Når eleven gjorde en feil, skulle forsøkspersonen trykke på en liten tangent, som sendte litt elektrisk strøm inn i "eleven", altså gi ham et støt. Ved første feil var det kun et par volt, ved neste tangent litt mer, osv osv. Til slutt begynte eleven å skrike når han fikk støt, og "besvimte" til sist.

Det var i virkeligheten ingen strøm i apparatet, og "eleven" var en skuespiller. De som ble testet, var "forsøkspersonene".

I det danske programmet utdelte alle forsøkspersonene støt i vilden sky. Alle støttet seg på forsøkslederen, som imponerte med at dette var et vitenskapelig eksperiment, det var helt ufarlig, og hvis de avbrøt, så ødela de for hele eksperimentet, osv.

Her er det også på Wikipedia:

<https://no.wikipedia.org/wiki/Milgram-eksperimentet>

Stanford Prison Experiment viser hvor raskt mennesker korrumpes

Wikipedia skriver: *Eksperimentet var utformet som et rollespill med fanger og fangevoktere, og skulle ta for seg mellommenneskelig dynamikk i et fengselsmiljø.*

På 6 dager kurrumpertes deltakerne så til de grader at eksperimentet måtte avbrytes.

Antagelsen til forskerne var at denne utviklingen fant sted siden fangevokterne mistet identitesfølelsen og identifiserte seg mer med gruppen sin. De gikk inn i en anonym tilværelse med diffusjon av ansvar som gjorde det lettere å opptre med lite medmenneskelighet mot fangene. Dette skjedde til tross for at ingen av gruppene viste noen av disse personlighetstrekkene før eksperimentet startet. Forskerne fant at deltakerne gjennomgikk en personlighetsforandring for å konformere med rollen de ble gitt. 1/3 av vaktene ble antatt å ha utviklet sadistiske trekk ved slutten av eksperimentet.

https://no.wikipedia.org/wiki/Stanford_Prison_Experiment

Her er et norsk intervju med Philip Zimbardo "mannen bak det brutale Stanford-eksperimentet:

<http://www.forskerforum.no/wip4/ondskapens-forsker/d.epl?id=1111565>

[I Dagbladet kom psykologiprofessor Pål Kraft med en svært god uttalelse om Stanford prison-forsøket:](#)

- Eksperimentet viser at man kan få helt normale mennesker til å utføre voldelige og grusomme handlinger når omgivelsene og situasjonen gjør at det blir normalt, sier Kraft til Dagbladet.no.

En av årsakene til handlingene er at fangevokterne dehumaniserer fangene.

- De slutter å se på dem som mennesker. De omtaler dem på en negativ måte, for eksempel som slanger, kryp eller hunder.

En annen hovedårsak er at personene innordner seg i et system der det gis ordre.

Men jeg ville vel aldri gjort noe sånn, og de som utfører handlinger som dette må da være onde mennesker, tenker kanskje mange som leser artikler som dette.

En av årsakene til at de fleste tenker slik, kaller psykologene den fundamentale attribusjonsfeil.

Teorien hevder at vi ser på andre personers atferd i en bestemt situasjon som et resultat av vedkommendes personlighet eller andre indre årsaker hos personen selv, mens vi undervurderer påvirkningen fra situasjonen personen er i.

Teknikker for dehumanisering

De omtaler dem på en negativ måte, for eksempel som slanger, kryp eller hunder, sa Pål Kraft til Dagbladet.no.

Siterer meg selv fra 2008:

Det var en interessant artikkel om dette i Illustrert Vitenskap noen år tilbake. Da omhandlet saken bl.a hvordan soldater kunne være i stand til å utføre de mest grusomme handlinger. Krig handler jo om å ødelegge, lemleste og drepe andre mennesker. Hvordan klarer de det?

En forklaring var nettopp det at de unnlot å se på fienden som mennesker. Når amerikanerne kjempet borti østen, nær førti år tilbake, så beskrev de fienden med ord som f.eks "gulinger". Denne måten å omgå virkligheten på, gjorde de i stand til grusomhetene. Slik var det nok også for motparten.

En del [...] diskuterte mye i forumet til en avis på nordvestlandet. Der møtte vi samme fenomenet hos barnevernsfantastene. I stedet for å snakke om mennesker, så snakket vedkommende om *en diagnose*. Han kalte rett og slett personen for diagnosen som personen var stemplet med.

Kort sagt brukte barnevernsarbeiderne psykiatri for å dehumanisere foreldre. Alle begrep som er negativt ladet kan brukes til slikt.

Dette er i slekt med rasjonalisering. Altså det å tilpasse terrenget til kartet. Man forholder seg ikke til realitetene. I psykologien kalles det f.eks forsvarsteknikker, i debatter gjerne hersketeknikker, noen psykologer kaller det tankefeller, mens i logikken er det tankefeil eller logiske fallgruver.

Hvorfor man så lett dehumaniserer i maktsituasjoner, skjønner man av forskningen lengre oppe.

Den fundamentale attribusjonsfeil

[Psykologiprofessor Pål Kraft](#) nevnte også den fundamentale attribusjonsfeil. Da er denne artikkelen kommet til DEG.

Hvordan forklarer man grusomheter hos andre mennesker? Når barn ødelegges av savnet etter sine foreldre og barnevernsarbeideren er fullstendig likegyldig til det eller enkelt bortforklarer det - hva gjør du da?

Da tillegger man gjerne den bestemte barnevernsarbeideren en negativ karakter eller negative generelle egenskaper - "det råtne eplet i kurven". Men er dette tilfelle? Vel, det som

er sikkert er at den korrumperte barnevernsarbeideren ikke har en høy nok integritet. At urett skulle vert effektivt straffeforfulgt, er en annen sak. Men er vedkommende unormal?

Å raskt konkludere med at man har “et råttent eple i kurven” er den fundamentale attribusjonsfeil. Man tillegger personen *generelle karakteregenskaper*. Man generaliserer og dekontekstualiserer handlinger og følelser.

Forskningen over viser imidlertid at det er makten og sammenhengen som raskt og effektivt korrupperer. Man er ikke generelt karaktersvak. Forskning på torturistene i nazistenes utryddelsesleire viser at disse menneskene gjerne var normale familiemennesker.

Hvorfor gjør vi en slik feiltolkning. Jeg vil tro at en evolusjonspsykolog skylder det på menneskets evne til å oppdra hverandre. Gjennom å peke på karakteren til individet, så appellerer man til menneskets forbedringspotensiale i sosiale sammenhang, hvilket gir bedre overlevelsessevne. Det kan også ha å gjøre med menneskets behov for syndebukker. Man ofrer en for gruppen. Også det kan tenkes gi økt overlevelse i naturen.

Maktens kontekst

I maktens kontekst utøver mennesker manglende selvkritikk. Men hjemme er de normale mennesker.

Forskningen sier at alle normale mennesker kan bli grusomme i unaturlige sammenhanger.

Her kommer barnevernets fundamentale attribusjonsfeil inn i bildet. Når de tolker foreldres fientlighet overfor barnefjernere, bekymringen for å miste barna og vanskelige situasjoner generelt, så tillater de seg ukritisk å tillegge foreldre karakteregenskaper. Deretter sier de at forelderen er farlig for barnet fordi den liksom har disse karakteregenskaper. De har makt til å gjøre slikt. Det har ingen personlig kostnad å tilfredstille seg med slik makt. Man kan skjule seg bak at man har “fagkunnskap”.

Mange vil dele opp barnevernet og skille hjelp fra makt. Hjelperne korrumpes dramatisk i maktsystemet. Jeg tror imidlertid ikke det er nok.

En biologisk, antropologisk eller evolusjonpsykologisk forklaring

I begynnelsen viste jeg til nevrologi (biologi). Antropologien gir oss empiri om hva som er menneskets naturlige miljø. Evolusjonsteorien knytter dette sammen med empirien fra biologien.

For vår kultur er det interessant at det gjør også kristen tro. Man finner ikke vår tids familietenkning i Bibelen. Men en tenkning som ligger tett opp til antropologien.

For å ta det fra den evolusjonsteoretiske synsvinkel: Om mennesket har utviklet seg til å bli det det er, så vil det harmoniseres mest i den lille gruppen eller stammen som består av nær slekt og familie.

Den biologiske kontekst - familien

Det er dette forskerne ser: **Utenfor den biologiske kontekst har normale mennesker en tendens til å bli grusomme om de har muligheter til det.** Stanford prison eksperimentet viste en ekstrem korrumperting på under en uke. [Askepott-effekten](#) er et annet bevis. Her er den beste norske artikkelen om Askepott-effekten:

<http://mhskanland.net/page64/page65/page5/page5.html>

De naturlige kontrollmekanismene som nærmeste familie er, og som man har innebygget (evolusjonert til, i følge evolusjonsteorien), svekkes. Instinktene som kontrollerer svikter. Da er vi overlatt til "sivilisasjonsdannelsen", fornuften, karakteren og prinsippfasthet.

Mennesker er tilregnelige og kan trekke seg ut av situasjoner de behersker dårlig. Man er ansvarlige for sine handlinger.

Hva velger man? Har man ikke integriteten for å stå mot korrumpertingen, så går det an å trekke seg ut. Om ikke så er det samfunnets jobb å straffeforfølge disse.